

STRÅTAGE

EGNSFORSKELLE, MATERIALER OG TEKNIKKER

Stråtage er en vigtig del af den danske kulturarv. Stråene blev hentet lokalt, og tækketraditionerne har udviklet sig fra egn til egn gennem flere tusinde år. Egnsforskelle er derfor en vigtig del af husenes bærende bevaringsværdier, som man skal være opmærksom på og forsøge at bibeholde.

Levetiden for et stråtækt tag er en smule kortere end for andre tagmaterialer, men til gengæld er det smukt og meget fleksibelt. Det kan uden videre tilpasse sig skævheder og forskydninger i tagkonstruktionen.

Egnsforskelle

Egnsforskelle afslører sig ved de benyttede tækkematerialer, tækkemetode, mønningstyper, udhængets længde og form, gavlens udformning, som kan være helvalmet, halvvalmet, muret eller bræddebeklædt. Husk – man kan altid rådføre sig med lokalmuseet, før man bestiller en tækkemand.

På Sjælland, Lolland-Falster, Bornholm, Østfyn, Samsø og Djursland har man bundet tagene, og i resten af landet har man syet dem; men også rygninger eller mønninger afslører egnsforskelle.

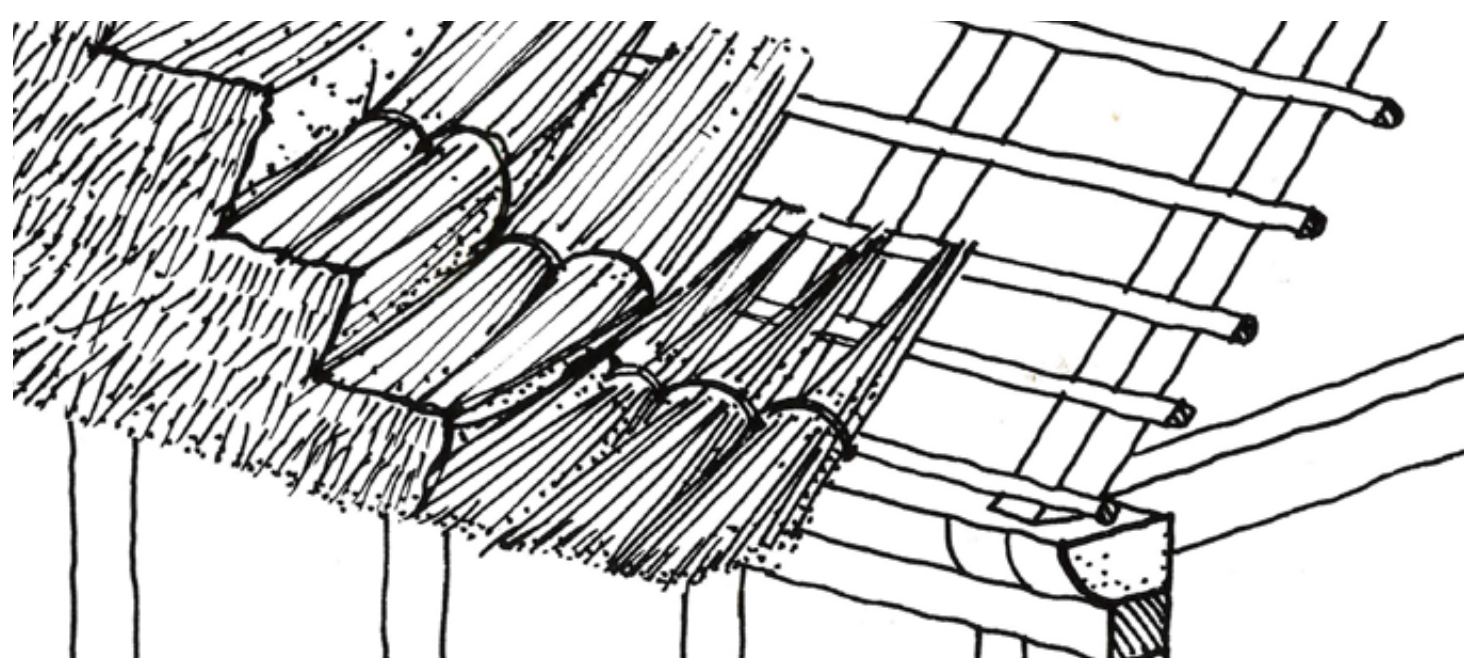
Stakkede neg høstet omkring vintertid i rørskovene langs fjorden nær Holmsland Klit. Tækkematerialerne blev tidligere altid hentet lokalt. Det forklarer nogle af egnsforskellene – især hvad angår rygningsmaterialer.

Materialer og teknikker

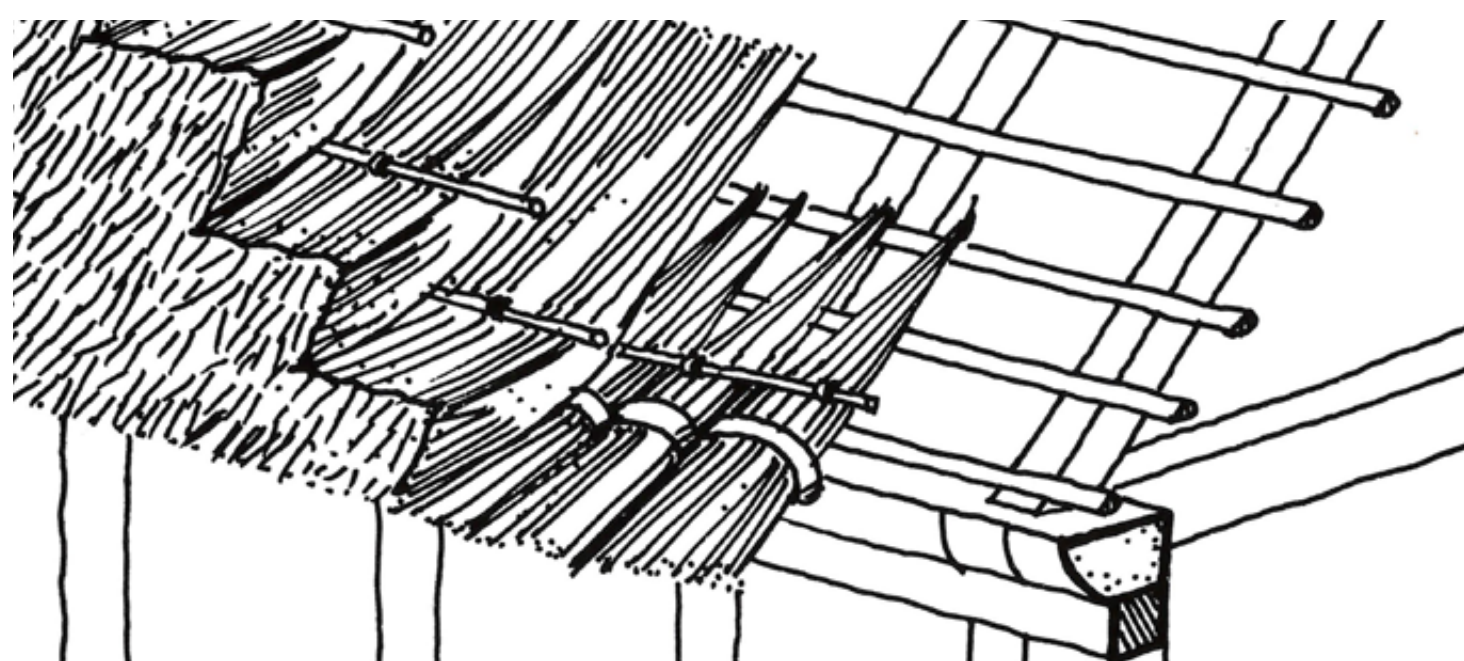
Et stråtag kan enten syes eller bindes. Tækkerørene fastgøres ved begge metoder direkte til taglæggerne bundt for bundt i en fortløbende række, nedefra og op. Syningen kan foregå ved hjælp af en lige tækkenål, der stikkes gennem tagrørene og med hjælp fra en person inde på loftet, som stikker nålen retur til tækkemanden. Det mest almindelige er dog at bruge en krumnål, så tækkemanden kan arbejde alene. I dag er skruemetoden dog den oftest anvendte.

Typisk sydsjællandsk skovløberhus. Taget er tækket og afskåret vinkelret på tagfladen for neden. Rygningen er belagt med et lag halm med kragtræer over. De rødmaledede vindsceder langs den bræddebeklædte gavl beskytter stråtagets afslutning mod vejr og vind.

Negene syes fast til lægterne med krumnål og kæp til et syet stråtag. Illustration: Information om bygningsbevaring.

I dag benytter de fleste tækkemænd galvaniseret jertråd, som surres og skrues fast til lægterne med en speciel skruemaskine til et bundet stråtag med kæppe.

Illustration: Information om bygningsbevaring.

Bundet tag under reparation på Bornholm. Et bundet tag bliver lagt ved at presse tækkematerialet fast til taglæggerne ved hjælp af lange hassel eller pilekæppe, der ligger parallelt med lægterne. I dag anvendes også kæppe af stål.

STRÅTAGE

RYGNING, TAGSKÆG OG AFSLUTNING

Rygning eller mønning

Rygningstræer eller kragtræer følger stort set de bundne tage, mens resten af landet har benyttet lokale materialer

som tørv, halm eller lyng. På Lolland-Falster og i Sønderjylland er man blevet inspireret sydfra, så her kan også forekomme »Holstenske« rygninger.

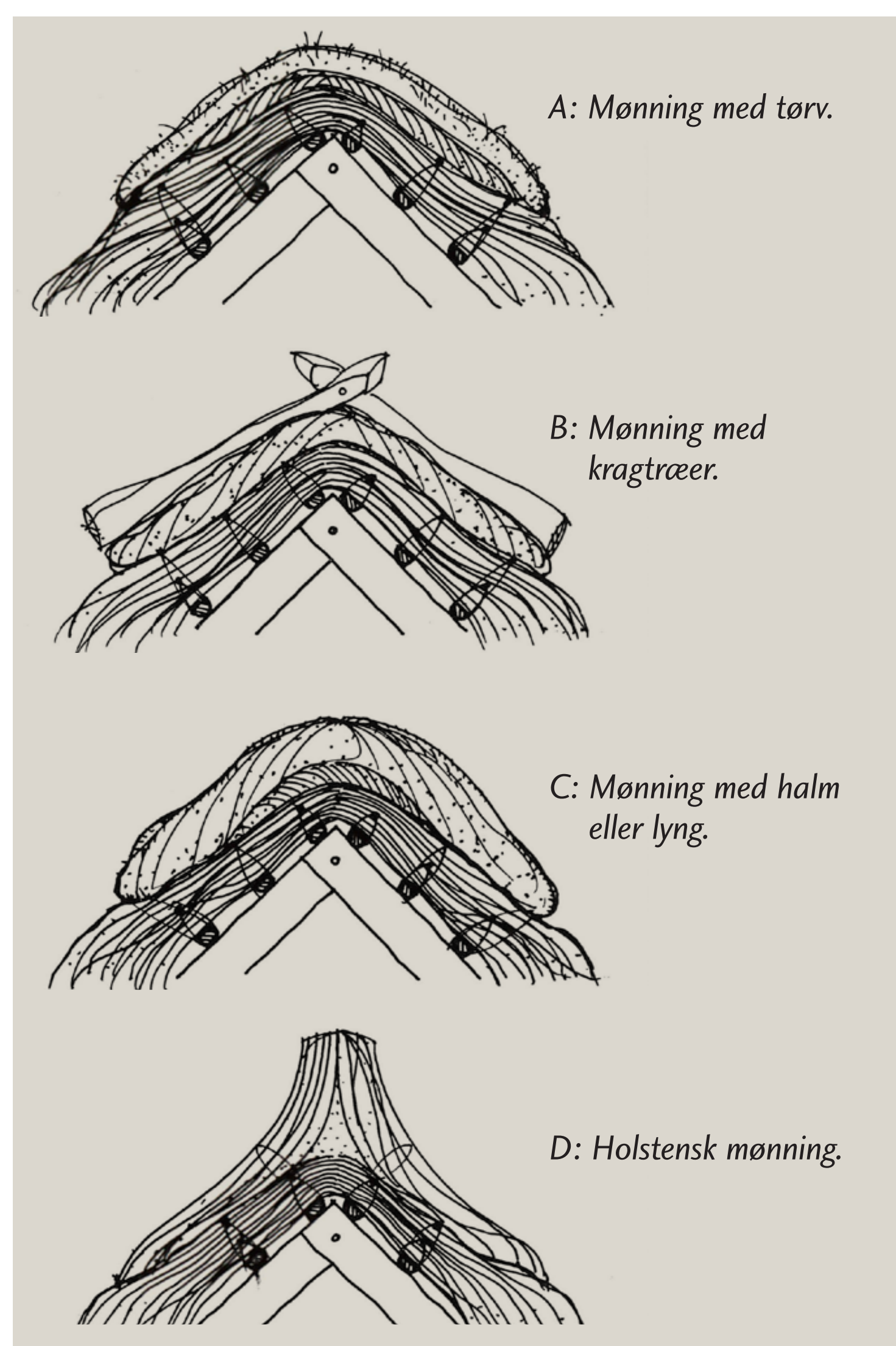

Illustration: Information om bygningsbevaring.

En mønnings levetid afhænger af husets beliggenhed. Ligger det udsat tæt ved en kyst, eller ligger det i læ i en skov? Hvilket materiale er mønningen fremstillet af, og hvordan er oplægningen udført? En havrehalmmønning holder typisk kun 3-5 år, mens en lyng- eller tangmønning kan holde i op til 5-10 år. Mønningsmaterialet fastholdes af enten kragtræer alene eller af hønsenet med kragtræer på.

Græstørvsmøninger er meget stabile og holdbare, hvis de lægges korrekt op på et underlag af halm og fastholdt med net og kragtræer.

Bindingsværkshus med vinkelret afskåret strå og to rækker tagsten som tagskæg. Huset ligger på Bornholm, hvor vindskederne ofte samles og slutter i en såkaldt husbrand eller tordenstok, som det ses på sidehuset.

Tagskæg – afslutning

- A: Bindingsværkshus, spær med udhængsskalke. Stråene er afskåret vinkelret på tagfladen.
- B: Bindingsværkshus, udhængslægter på iborede »knager«. Typisk på Bornholm, stråene skråt afskåret.
- C: Bindingssværkshus, sugfjæld på bjælkeender. Stråene er afskåret vandret.
- D: Bindingsværkshus, muret gesims mellem bjælkerne, vandret afskæring.
- E: Muret hus, muret gesims, vandret afskæring.
- F: Bindingsværkshus eller muret hus, muret gesims, en eller to rækker tagsten som tagskæg.

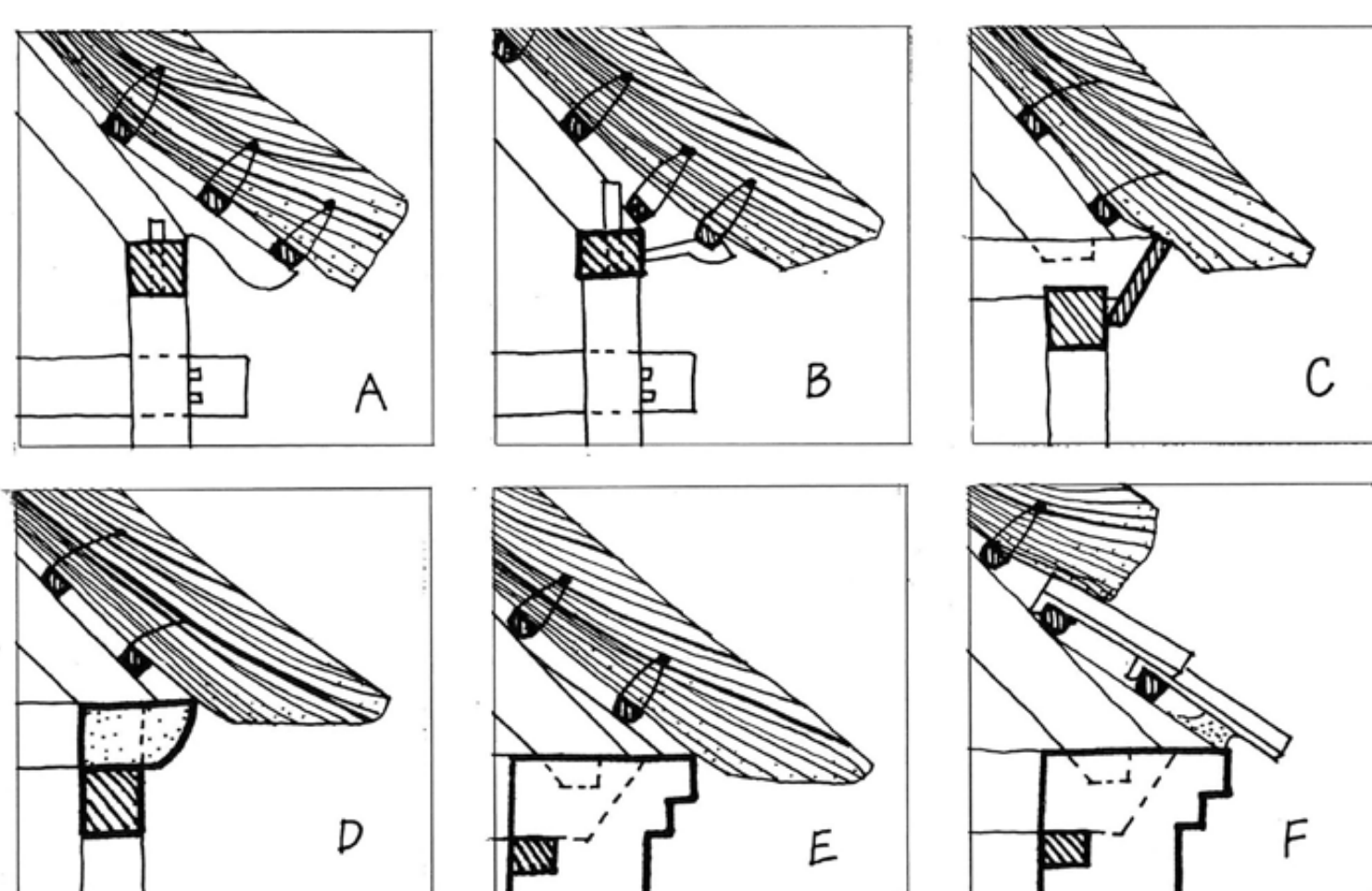

Illustration: Information om bygningsbevaring.

STRÅTAGE

INDDÆKNINGER VED SKORSTENE OG KVISTE I STRÅTAG

Inddækning ved skorstene

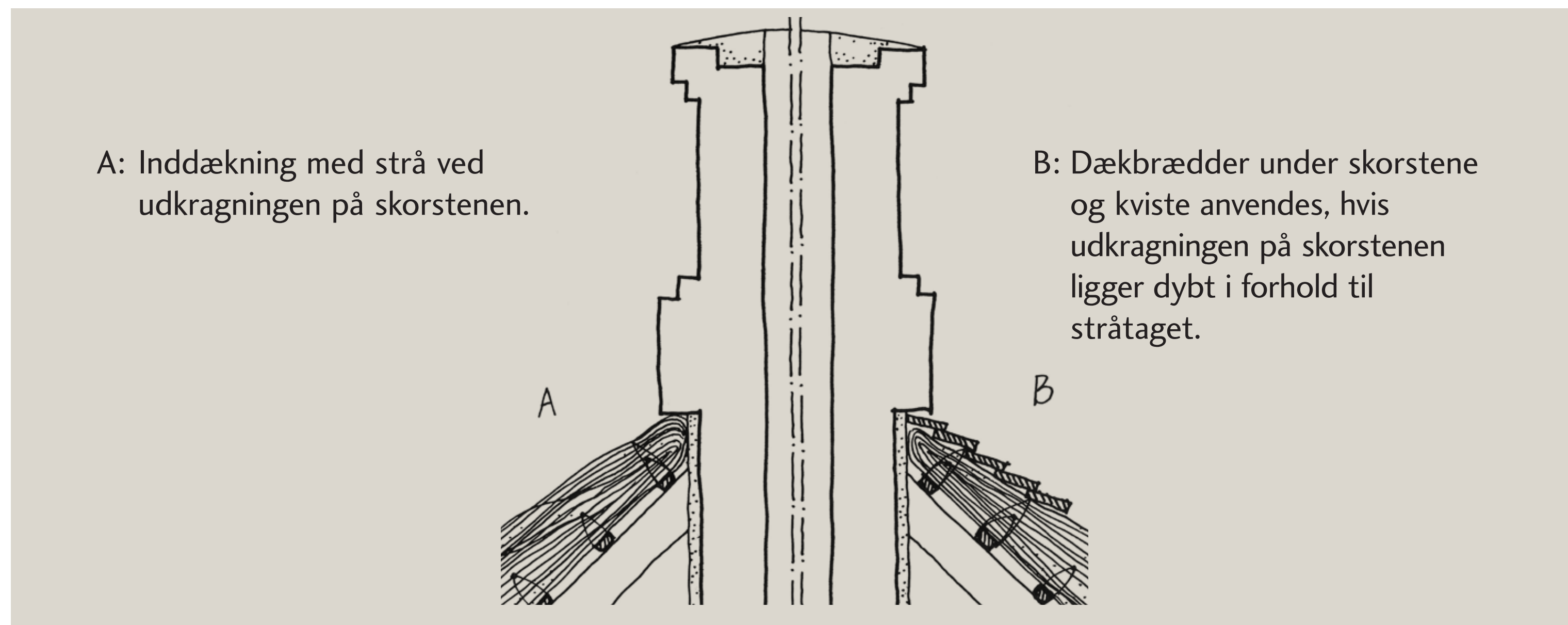
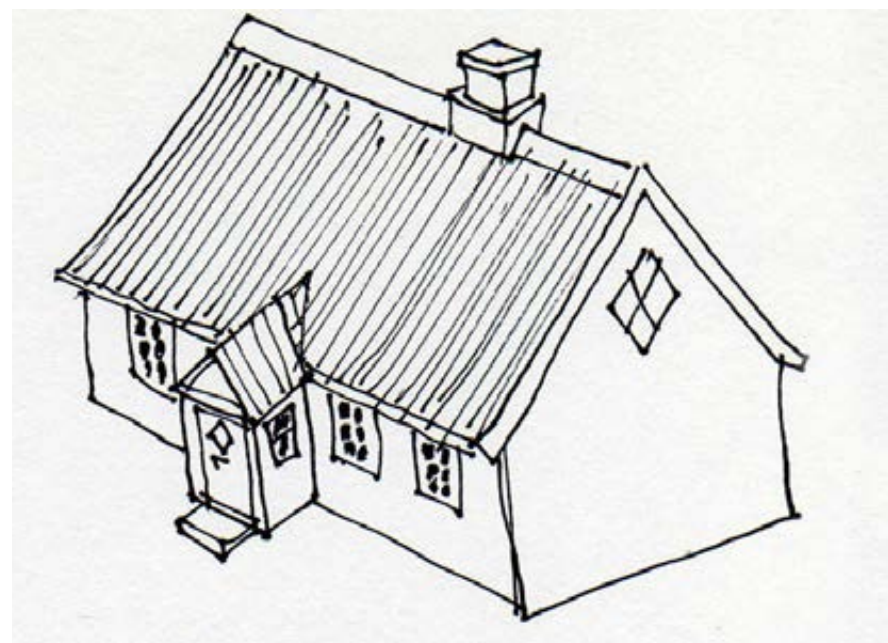
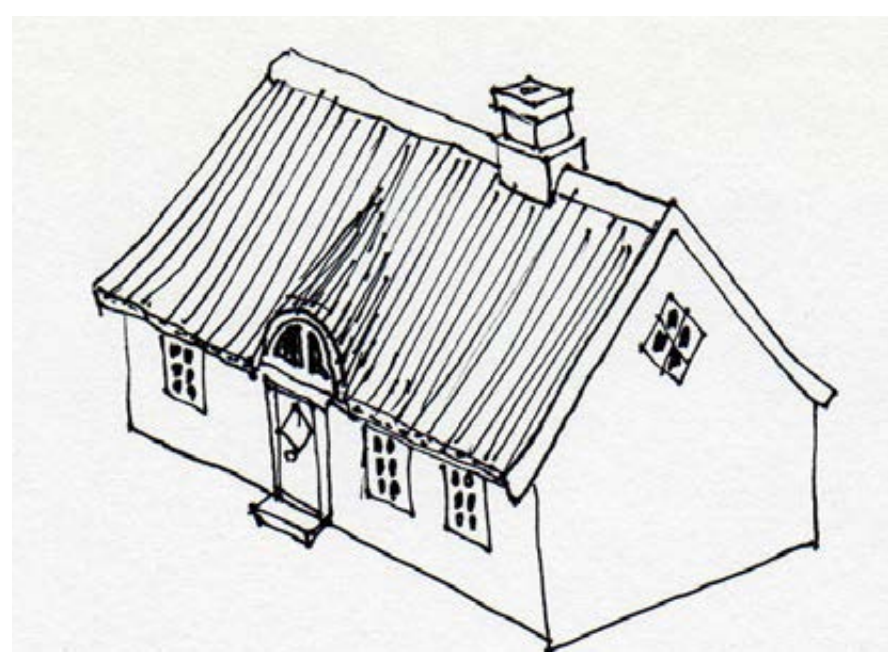

Illustration: Information om bygningsbevaring.

Kviste i stråtag

En stråtagskvist skal helst have en halvrund form og slutte ca. 80-90 cm under stråtagets mønning. Den kan have et lille simpelt vindue med højest to rammer og uden lodrette sider. Kvistens stråtag skal have jævnt afrundede kanter og ikke være for kraftigt. Foran vinduet sættes 4-5 brædder på klink som afdækning.

En tagskægskvist med lille vindue over indgangsdøren eller et lille bislag foran indgangsdøren er to klassiske måder, hvorpå man kan undgå, at udgangen bliver spærret af nedfaldne strå i tilfælde af brand i stråtaget. Stråene vil glide ned på hver sin side af bislaget eller af kvisten og holde døråbning fri, så beboerne kan slippe sikkert ud. Bemærk lynaflederne på begge huse. Illustration: Information om bygningsbevaring.

STRÅTAGE

VEDLIGEHOJDELSE, BRANDSIKRING OG STRÅTAG PÅ NYE BYGNINGER

Vedligeholdelse

Skadedyr kan være et problem: Rotter, mår og fugle kan lave skader og huller, og taget bliver herved mere udsat for regn- og stormskader.

Det skal derfor repareres hurtigst muligt.

Mønningen, skotrender og brædder under skorsten og kviste samt vindskeder efterses jævnligt og repareres straks, hvis der er opstået skader. En skotrende er betegnelsen på overgangen mellem to tagflader. Det er et udsat område, der ofte slides først, og som derfor kræver ekstra opmærksomhed fra tækkemanden. Det er ikke nødvendigt at tække hele taget om på én gang.

En brandsikring kan forlænge den tid det tager, fra en brand opstår, til stråtaget er overtændt. Normalt vil det kun tage ca. 10 minutter, mens en brandsikring kan forsinke branden fra 30 minutter og helt op til 2 timer. Det giver tid til at redde både mennesker og dyr ud i tide, brandvæsnet kan nå frem, og faren for brandspredning med flyvegnister mindskes. Foto: Kenneth Jose Meyer / Scanpix.

Brandsikring af stråtage

Et stråtag er mere brandfarligt end andre tagmaterialer. For at mindske risikoen for brand, er der en række forhold, man skal være opmærksom på:

1. Der er særlige krav til afstand til naboer.
2. Der er særlige krav til skorstenspiber, f.eks. anbefales gnistfang ikke længere på piben. De bør i stedet fjernes.
3. Tagskægskvist eller et lille bislag foran hoveddøren kan forhindre brændende strå i at glide ned og spærre udgangen.
4. Der er særlige krav til brændhæmmende materialer i beboelsesrum i tagrummet.
5. Der er særlige krav til brandisolering på loft over beboelsesrum.
6. Det er særlig vigtigt at have sikre elinstallationer.
7. Elektronisk brandmældeanlæg er en god idé.
8. Lynaflederanlæg er en god idé.
9. En brandhage er en god idé. Det er en lang træstang med jernkrog og et langt tov. Brandhagen benyttes til at trække brændende strå ned fra taget.

Mos kan fremme forrådnelsen af et stråtag ved at holde på fugten, men til gengæld slides stråene ikke så hurtigt af vind og vejr. For tæt bevoksning omkring et stråtækt hus kan resultere i piskende og nedfaldne grene.

Stråtag på nye bygninger

Stråtage er et af de traditionelle byggematerialer, som er ved at blive genopdaget i ny arkitektur. Vadehavscenteret er et godt eksempel. Her er opført et helt nyt museum med både tag og ydervægge beklædt med strå.

